

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Майбутнє держави “Україна” нині закладається у школі шляхом формування особистості сьогоденних учнів, їхніх здібностей, інтелекту, моралі та етики. Цей процес уже не може відбуватися без освоєння молоді людиною комп’ютерної грамоти, без ознайомлення й первинного опанування нею сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, без формування, врешті-решт, високої інформаційної культури та інформатичної компетентності. Щодо сказаного, у “Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті” зазначено, що “формування високого рівня інформаційної культури кожного члена суспільства, держави, впровадження сучасних інформаційних технологій у практику навчально-виховного процесу визнаються пріоритетними шляхами розвитку освіти”.

Розгортання практичної інформатизації суспільства пов’язано з початком вживання у галузі освіти поняття *середовища* або ж *простору*, де відбувається процес навчання [10]. Зокрема, С. Пейперт вказував на необхідність створення “середовища навчання нового типу”, у якому має відбуватися вільний контакт між дітьми й комп’ютерами. В. В. Гузєєв терміном “навчаюче середовище” іменував “вчителя і застосовувані ним методи, форми, засоби, прийоми і режими навчання”. І. В. Роберт виділила “інформаційно-навчальне середовище з вбудованими елементами технології навчання” й визначила відповідну сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку основних педагогічних процесів *діяльності, взаємодії, впливу*.

За словником С. У. Гончаренка [3] під *інформаційно-навчальним середовищем* розуміють сукупність умов, які сприяють виникненню й розвитку процесів інформаційно-навчальної взаємодії між учнями, викладачем і засобами нових інформаційних технологій, а також формуванню пізнавальної активності учня за умови наповнення компонентів середовища (різні види навчального, демонстраційного обладнання, програмні засоби й системи, навчально-наочні посібники тощо) предметним змістом певного навчального курсу.

Загалом можна констатувати, що інформаційно-навчальне середовище є інтеграцією, взаємопроникненням і системним поєднанням *навчального середовища* і *інформаційного середовища*. Навчальне середовище, інформаційне середовище, засоби навчання, технології навчання і учасники навчально-виховного процесу є важливими складовими педагогічних систем як базових функціональних підсистем будь-якої системи освіти. Інформаційно-навчальне середовище є складною динамічною структурою, на функціонування і розвиток якої впливають зовнішні і внутрішні фактори.

Під *навчальним середовищем* розуміють сукупність факторів, які забезпечують діяльність учителя для передачі змісту освіти учням і навчально-пізнавальну діяльність учнів для привласнення суспільних знань. Навчальне середовище призначено для формування завдань і задач, які повинні бути розв’язані у навчально-виховному процесі, та створення відповідних умов для їх розв’язання. До складу навчального середовища входять такі складові: *цільова* (мета навчання і її підцілі); *змістовно-інформаційна* (наукова, методична, організаційна); *виховна*; *технологічна* (педагогічні технології та організація взаємодії складників педагогічної системи); *засоби навчання*; *навчальні приміщення*.

Суб’єкт навчання є об’єктом цілеспрямованого педагогічного впливу і кінцевим продуктом функціонування навчального середовища. Реалізація навчально-виховного процесу відбувається із застосуванням значної кількості різноманітних матеріальних об’єктів та носіїв навчальної (дидактичної, методичної, організаційної) інформації і забезпечується різними педагогічними засобами, методиками й технологіями. *Інформаційне середовище* [9], або скорочена його форма – *інфосфера*, – це сукупність усіх потоків інформації, які спрямовані й у центрі яких неперервно перебуває людина, результат перетину і взаємодії цих потоків. Це неперервний багатоманітний процес обміну інформацією між людьми.

Розуміння природи інформаційного середовища вимагає в першу чергу, вивчення, дослідження того, як знання перетворюються в інформацію, і навпаки, як інформація перетворюється у нові знання.

Якщо комп'ютеризація суспільства більшою мірою являє собою технічний процес, то інформатизація – процес соціальний, що охоплює всі верстви і сфери життя суспільства. Інформатизація означає докорінне перетворення, перебудову всієї інформаційної структури нашого життя.

Соціальне значення інформатизації полягає в рішучому подоланні труднощів і суперечностей, які виникають в інформаційному середовищі шляхом вироблення якісно нової інформаційної культури суспільства загалом і кожної людини зокрема. Нині можна констатувати, що ретроспективно інформатизація суспільства почалася з навчання *комп'ютерної грамотності*, пройшла через формування *інформаційної культури*, а тепер акцент ставиться на *інформатичній компетентності* фахових спеціалістів.

Правильне розуміння сутності, значення й змістового наповнення терміну “інформаційно-навчальне середовище” є можливим лише із залученням дидактичних уявлень про навчальний процес, де головними елементами навчання виступають діяльність учителя, навчально-пізнавальна діяльність учня і зміст освіти – те, без чого немає й бути не може власне навчання. Інформаційно-навчальне середовище має створювати необхідні педагогічні умови, забезпечувати здійснення та вдосконалення певної педагогічної технології [6].

Із зазначеного вище видно, що розвиток інформаційно-навчального середовища відбувається за багатьма напрямками. У межах цієї статті виділимо тільки ті з них, які пов'язані з інформатизацією освіти. Тезисно – це інформаційні ресурси загального і навчального призначення; апаратні, комунікаційні та програмні засоби інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); програмні засоби навчального призначення; педагогічні технології, засновані на електронних засобах; усі аспекти навчання інформатики у школі; впровадження комп'ютерно-інформаційних технологій навчання всіх шкільних предметів; профільне навчання у старшій школі, зокрема, у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Окремо слід виділити мовну проблему, зокрема, створення й застосування інформатичної лексики.

Зазначені компоненти розглядатимемо з позицій реалізації такого змістово-цільового ланцюга: комп'ютерна грамотність – інформаційна культура – інформатична компетентність – профільне навчання та професійна орієнтація з ІКТ.

Визначальною рисою процесу інформатизації освіти є *зміна мети і змісту навчання* (рис. 1). При цьому, технологічне переоснащення навчальних закладів і навчального процесу, поява нових методів і організаційних форм навчання, незважаючи на їх складність, об'ємність і велику вартість, виступають лише тлом загального процесу інформатизації освіти. Зміна змісту навчання відбувається за кількома напрямками, значущість яких змінюється залежно із розвитком процесів інформатизації суспільства. *Перший напрямок* пов'язаний з навчальними дисциплінами, які забезпечують підготовку учнів у галузі інформатики. *Другий напрямок* пов'язаний з помітним збільшенням часу й переходом до регулярного активного використання комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій у навчально-виховному процесі. При цьому відбувається зміна організаційних форм і предметного змісту всіх навчальних дисциплін на всіх рівнях освіти. *Третій напрямок* пов'язаний із впливом інформатизації на мету навчання. Має бути вироблена якісно нова модель підготовки громадянина майбутнього інформаційного суспільства, для якого активне оволодіння науковою картиною світу, гнучка зміна своїх функцій у суспільно корисній праці, швидка безстресова соціалізація, безконфліктна комунікативність з іншими людьми, відповідальна громадянська позиція і розвинена планетарна свідомість стануть звичайними якостями.

Рис. 1. Мета інформатизації освіти.

Нині нерідко інформатизація подається як багатофункціональний ефективний засіб розв'язання цілої низки різнопланових проблем, зокрема, й освітніх. І це дійсно так, проте за умови вмілого й системного використання інформаційних засобів і технологій та відповідного їх забезпечення й узгодження з традиційними педагогічними технологіями. Різноманітні прийоми, методи і технології комп'ютерно-орієнтованого навчання можуть ефективно застосовуватись для засвоєння будь-якої шкільної дисципліни. Нині існує велика кількість різних методик, які тільки виграють від впровадження комп'ютера у навчальний процес. При цьому педагоги слід пам'ятати про те, що існують загальні принципи використання комп'ютера у навчанні, і кожному вчителю мають бути відомі можливі наслідки застосування ЕОМ як засобу навчання.

Особливості комп'ютера як своєрідного засобу навчання, специфічність програмного продукту як особливого носія змісту навчання, потенційний вплив першого і другого на ситуацію та процеси навчання і учіння ставлять перед педагогами й програмістами задачу спільної розробки відповідних навчально-методичних матеріалів для різних шкільних дисциплін. Педагогічна ефективність застосування найкращого, найдосконалішого програмного продукту буде низькою доти, доки цей продукт не буде належним чином описаний і супроводжений відповідними дидактичними і методичними матеріалами. Без повного опису способів роботи з комп'ютером і певним програмним засобом у рамках педагогічного процесу як вчителі, так і учні будуть освоювати комп'ютерні технології за методом "спроб і помилок". Тому будь-який програмний засіб навчального призначення має доповнюватись відповідними методичними вказівками, матеріалами і порадами, конкретними розробками уроків чи їх фрагментів, робочими зошитами, термінологічними словниками, картами, таблицями для учня і вчителя. Тобто, вчитель разом із комп'ютерною програмою має отримати цілий "навчальний пакет" – програмно-методичний комплект (ПМК), що дозволить виключити будь-які випадковості під час навчання і учіння та забезпечить досягнення найвищої ефективності навчального процесу із застосуванням певних програмних засобів і технологій.

До складу таких ПМК також мають включатися підручник, навчальний посібник для учня, навчально-методичний посібник для вчителя, комп'ютерно-орієнтований практикум, задачник та набір додаткових програмних засобів навчального призначення різноманітного спрямування й широкого функціонального призначення. Останнє, зокрема, має забезпечувати фрагментарне використання програмного засобу, дозволяти доповнювати чи змінювати його інформаційне наповнення (наприклад, тестові питання) та мати

інструментальні засоби й можливості конструювання уроку за наявним у програмі матеріалом. Усі ці складники мають бути змістовно, функціонально й методично взаємоузгодженими поміж собою та забезпечувати їх спільне системне несуперечливе використання у навчальному процесі за різних його організаційних форм.

Початковим етапом створення ПМК в Україні можна вважати появу навчальних посібників, до змісту яких інтегровано використання педагогічних програмних засобів різноманітного функціонального призначення. Яскравим прикладом цього є серія посібників академіка Мирослава Івановича Жалдака, що демонструють різні аспекти застосування авторської програми ГРАН, та його експериментальний підручник (у співавторстві з Наталею Морзе) “Інформатика-7”.

Наявний досвід свідчить про перспективність організації навчальних ситуацій з використанням персональних комп'ютерів. Для таких ситуацій характерним є збільшення можливостей дитини щодо навчання порівняно з традиційною класно-урочною системою; підвищення активності за рахунок можливості спостерігати результати своїх дій; позитивний зворотній зв'язок; дослідницька діяльність; можливість випробування й аналізу результативності кількох різних дій; індивідуальний рух у розумінні й опануванні навчального матеріалу. Нові навчальні ситуації роблять можливими самокорекцію, індивідуальну роботу учня у кооперації з іншими дітьми. Разом з тим, не можна забувати й про можливі негативні наслідки використання комп'ютера у шкільному навчанні. На цей час ще немає достовірних відомостей про відносини, що виникають між дитиною і комп'ютером, проте важливо звернути увагу на те, що у кожному віці комп'ютер входить у життя дитини в критичний період її розвитку, пов'язаний з соціалізацією дитини, розвитком уміння до самовираження різними засобами. Освоєння нового досвіду досягається, як відомо, через конструктивну сферу предметної спільної діяльності дитини з дорослими й іншими дітьми. Звідси виходить небезпека того, що впровадження машин спричинить орієнтацію дитини на фігуративні й символічні способи аналізу об'єктів. Уникнення цього залежить від підготовленості учителя та досконалості системи орієнтування й інтерфейсу програмного засобу.

Інформатика, як наукова і як освітня галузь, є основою інформатизації суспільства. У зв'язку з цим розглянемо особливості нинішнього навчання інформатики в школі та найближчу його перспективу.

Нині вже мало бути обізнаним з можливостями комп'ютерних технологій та мати деякі практичні навички їх використання, хоч і в цьому ми помітно відстаємо від потреб сьогодення. На часі – фундаменталізація знань з інформатики, підняття статусу цього предмета до рівня окремої освітньої галузі. Зважаючи на те, що педагогічна наука повинна мати випереджувальний характер та науково обґрунтовувати перспективні напрямки розвитку освіти, науковцями лабораторії навчання інформатики Інституту педагогіки АПН України розроблено Концепцію освітньої галузі “Інформатика. Інформаційні технології”. Концепція визначає пріоритети розвитку освітньої галузі, структуру та зміст шкільного курсу інформатики.

Основною метою навчання інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у школі визначено формування теоретичної бази знань учнів з основ інформатики та навичок використання засобів сучасних інформатичних технологій у своїй діяльності, що має забезпечити формування у випускників школи основ інформаційної культури та певного рівня інформативно-комунікативної компетентності, зокрема:

- цілісність світосприймання і наукового світогляду, які ґрунтуються на розумінні єдності основних інформаційних законів у природі і суспільстві та можливості їх формального, математичного опису;
- уявлення про інформаційні об'єкти та їх перетворення за допомогою засобів інформаційних технологій;
- сукупність загальноосвітніх та професійних знань і умінь, соціальних та етичних норм поведінки людей в інформаційному середовищі.

Змістовими лініями шкільного курсу інформатики визначено:

1. Інформація. Інформатика. Інформатичні процеси.
2. Інформаційно-обчислювальна система:
  - 2.1. Апаратна частина;
  - 2.2. Програмне забезпечення.
3. Моделювання.
4. Основи алгоритмізації і програмування.
5. Інформаційно-комунікаційні технології:
  - 5.1. Основи комп'ютерної графіки;
  - 5.2. Опрацювання текстових документів;
  - 5.3. Опрацювання електронних таблиць;
  - 5.4. Банки і бази даних;
  - 5.5. Інформаційно-пошукові системи;
  - 5.6. Комп'ютерні мережі;
  - 5.7. Інструментальні програмні засоби різноманітного призначення.
6. Програмне забезпечення навчального призначення.

На користь того, що шкільна інформатика повинна трансформуватись в освітню галузь, свідчить й пропонується нами диференціація навчання інформатики за трьома окремими дисциплінами (рис. 2).

Загальна інформатика повинна акумулювати знання, що змінюються найповільніше, і стати теоретичним базисом для опанування конкретними інструментальними програмними засобами та інформаційними технологіями. Для практичного закріплення одержуваних учнями знань, необхідно включити до цього курсу вироблення елементарних умінь і навичок шляхом ознайомлення з роботою найпоширеніших на даний час програмних засобів, адаптованих до навчального процесу. У межах цього курсу доцільно ввести пропедевтичне навчання інформатики у 7-му класі.

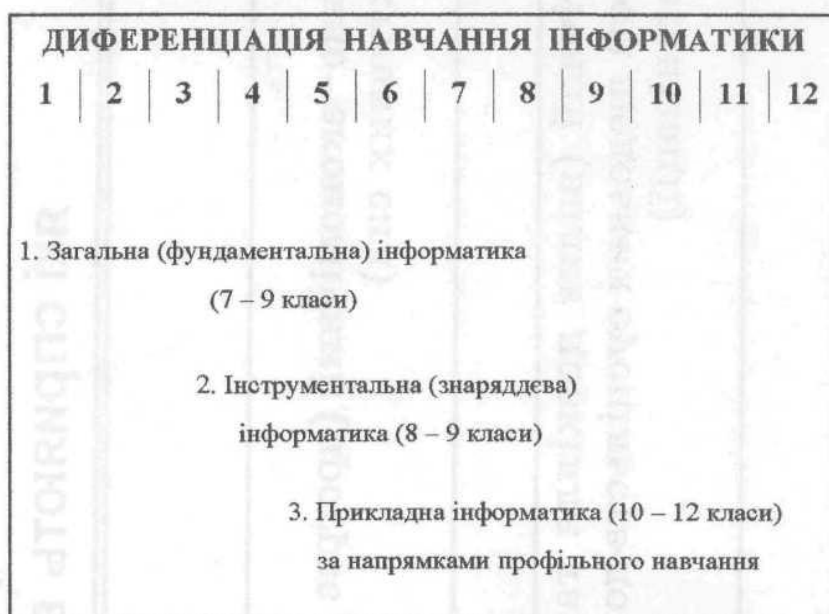

Рис. 2. Диференціація навчання інформатики.

Завданням інструментальної (зряддевої) інформатики є опанування учнями практичної роботи в якості користувача найбільш поширеними на даний час програмними засобами, серед яких мають бути графічні редактори, текстові процесори, електронні таблиці, комп'ютерні презентації, інформаційно-пошукові системи, програмні засоби роботи в мережі тощо.

Прикладна інформатика призначена для реалізації профільного навчання, професійної орієнтації та допрофесійної підготовки молодшої людини. З одного боку, цей курс повинен

розширюватись за існуючими на даний час напрямками професійної діяльності інформатиків: системне програмування, прикладне програмування певними мовами, мережене адміністрування, web-індустрія, комп'ютерний дизайн, комп'ютерна поліграфія тощо. З другого – ознайомити майбутніх фахівців-неінформатиків з можливостями застосування комп'ютера та певних інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності спеціалістів з обраної галузі продуктивної діяльності людини.

Можлива реалізація пропонованих підходів у інваріантній частині навчальних планів показана на рис. 3.

Рис. 3. Інваріантна частина навчальних планів.

Слід також зазначити, що у старшій профільній школі навчання інформатики за неінформатичними профілями скоріше за все відбуватиметься у межах інтегрованих курсів відповідного професійного спрямування з опануванням роботи у середовищі певних інструментальних програмних засобів та комп'ютерної технології розв'язання нескладних фахово-орієнтованих завдань. Узагальнено місце педагогічної інформатики у широкому її розумінні показано на рис. 4.

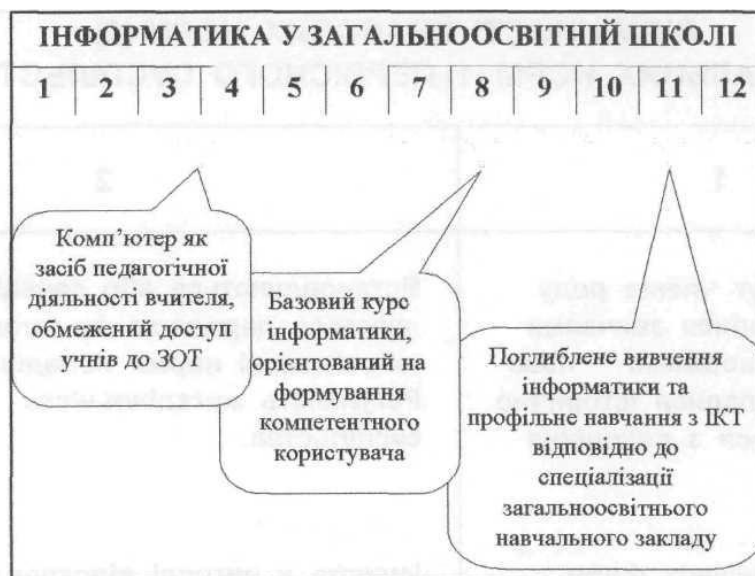

Рис. 4. Інформатика у загальноосвітній школі.

Окремо слід наголосити на необхідності формування інваріанту теоретичних знань у шкільному курсі загальної інформатики, що не залежатиме від наявного парку комп'ютерної техніки та задіяного програмного забезпечення.

Нині особливої ваги набуває визначення *функціонального призначення* шкільного курсу інформатики. На наш погляд, до цього слід віднести (рис. 5):

- формування наукового світогляду в галузі інформаційних технологій (*інформаційна культура*) як складової загальнонаукового світогляду молодшої людини;
- формування теоретичного базису і практичних навичок роботи за (комп'ютерних технологій із відповідним програмним забезпеченням) *форматичної компетентності*;
- пропедевтика фахової підготовки у напрямках “комп'ютерні науки” та “комп'ютерна інженерія”.

Рис. 5. Освітні складові формування інформаційної культури.

При цьому освітніми складовими формування інформаційної культури як передумови повноцінної життєдіяльності майбутнього громадянина в інформатизованому суспільстві мають стати (рис. 6):

- *освітня галузь* “Інформатика. Інформаційні технології”;
- *комп'ютерно-орієнтовані технології навчання* практично всіх шкільних предметів;
- *інтегровані навчальні курси*:
- інформатика + трудове навчання;
- геометрія + інформатика + креслення;
- математика + інформатика;
- фізика + інформатика;
- інформатика + образотворче мистецтво + дизайн тощо.

Вважаємо за доречне застерегти від надмірного захоплення створенням так званих електронних підручників. Тут потрібно зважити, що більшість текстової навчальної інформації, яку повинен опанувати учень, має бути прочитана ним у звичайній книжці й опрацьована з ручкою в руках. З багатьох причин з екрана дисплея слід читати якомога менше. Це відповідає фізіологічним і психічним особливостям людини. Ті, хто вже опанував інформаційні технології, знає, що комп'ютер із відповідним програмним забезпеченням найбільш ефективно працює як потужна довідково-інформаційна та пошукова система, його найкраще використовувати як багатофункціональний інструмент узагальнення, повторення, перевірки знань, відпрацювання умінь і навичок, для індивідуального тренінгу, для проведення діагностики та організації моніторингу навчального процесу тощо. Але не як альтернативу паперовому

підручнику. Тут слід твердо заявити, що комп'ютер ніколи не замінить навчальної книжки, комп'ютер ніколи не заступить вчителя.

Рис. 6. Функціональне призначення шкільної інформатики.

Особливої ваги для розвитку шкільної інформатики, зважаючи на її динамізм і закордонне походження більшості програмних продуктів, має періодична преса навчально-методичного спрямування. Ці видання мають оперативно забезпечувати вчительський загал найновішою інформацією та новачними методиками навчання. Не останнє місце має відводитися й формуванню професійного мовлення та культури спілкування, навчанню специфічної комп'ютерної термінології українською мовою, відучуванню читачів від жаргонної не літературної лексики.

Одним із останніх наших здобутків, практичним результатом науково-педагогічних досліджень науковців Інституту педагогіки АПН України з проблеми розробки і впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій у навчально-виховний процес і управління загальноосвітніми навчальними закладами стало написання й видання спеціалізованої книжки "Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи" [5]. У даній роботі висвітлюються дидактичні, психолого-педагогічні, санітарно-гігієнічні, ергономічні та програмно-технічні аспекти використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в усьому спектрі діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Особлива увага приділена проблемним аспектам та перспективі впровадження інформаційних і комунікаційних технологій в освіту, змістовому аналізу та дидактичним можливостям мультимедійних засобів навчання, комп'ютерних технологій і програмних засобів оцінювання навчальних досягнень учнів, досвіду інформатизації закладів освіти, що досягли помітних успіхів у цій галузі, застосуванню комп'ютера у початковій школі, комп'ютерній підтримці навчання різних шкільних предметів, зокрема інформатики і фізики, інформатизації системи управління навчальними закладами, застосуванню інформаційних ресурсів глобальної мережі Інтернет.

Автори вважають, що в навчальних програмах усіх шкільних предметів є немало тем, а в самій шкільній методиці і стратегіях навчання багато аспектів, які можуть бути істотно збагачені за рахунок застосування змісту, який моделюється за допомогою комп'ютерних засобів. При цьому, апаратні та програмні засоби таких технологій повинні відповідати вимогам педагогічного середовища й забезпечувати кероване й контрольоване навчання. Завдяки комп'ютерним засобам сучасний вчитель отримує можливість більш досконалого управління процесом навчання, в якому помітно

зменшується рівень інструктивно-декларативного введення у навчальні ситуації та необхідність застосування пасивних ілюстрацій-прикладів.

На виконання Закону України “Про загальну середню освіту” Міністерством освіти і науки України прийнято рішення про необхідність поетапного переходу до профільного навчання у старшій школі на основі розробленої Інститутом педагогіки АПН України Концепції профільного навчання.

Профіль навчання – це спосіб організації диференційованого навчання, який передбачає поглиблене й професійно зорієнтоване вивчення циклу споріднених предметів.

Профільне навчання у 10-12 класах здійснюється за такими основними узагальненими напрямами; суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний (рис. 7). За основними напрямами профілізації визначаються різноманітні навчальні профілі.

Рис. 7. Напрями профільного навчання.

Одним із можливих перспективних напрямків профільного навчання є допрофесійна підготовка старшокласників у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Виділимо основні задачі, що є складовими означеної проблеми (рис. 8).

Рис. 8. Проблемні завдання профільного навчання у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

1. Диференціація означеного напрямку на ряд інтегративних піднапрямків функціональної спрямованості профільного навчання (як узагальненої профільної спеціалізації). Їх можна об'єднати у три групи:

- підготовка програмістів;
- підготовка користувачів інструментальних програмних засобів, результатом діяльності яких буде створення програмних продуктів, які застосовуватимуться засобами ІКТ або ж використовуватимуться для обслуговування чи забезпечення функціонування власне засобів ІКТ;
- підготовка користувачів інструментальних програмних засобів, метою діяльності яких буде створення ними продуктів, призначених для “позакомп’ютерного” використання.

2. Відбір змісту освіти кожного з інтегративних піднапрямків та розробка і апробація відповідного *навчально-методичного забезпечення і технологій навчання*.

При цьому особливу увагу слід приділяти практичній спрямованості навчання і комп’ютерно-інформаційних технологій, оскільки практичні уміння і навички, здобуті учнями впродовж навчання під час розв’язання конкретних практичних завдань, що певною мірою репрезентують різні аспекти майбутньої професійної діяльності, матимуть найбільшу значущість і найвищу цінність порівняно з тільки теоретичною підготовкою без уміння застосовувати наявні знання до виробничої практики.

3. Підготовка передумов реалізації профільного навчання, що включає створення необхідної матеріально-технічної бази, виготовлення навчально-методичного забезпечення та підготовку відповідного кадрового складу.

4. Організація профільного навчання. Розв’язання цієї задачі по суті означатиме певне наближення старшої школи до спеціалізованих професійних навчальних закладів. Для більшості загальноосвітніх навчальних закладів (крім ліцеїв) вона може виявитись непосильною та й взагалі недоцільною.

5. Побудова моделі профільного навчання. Реалізація цього напрямку зумовлює необхідність проведення певних наукових досліджень і експериментальної апробації створеної моделі з метою перевірки її педагогічної досконалості та працездатності із наступною корекцією і вдосконаленням.

У процесі теоретичного обґрунтування та системної побудови моделі профільного навчання також можна скористатись відповідним вітчизняним досвідом, зокрема з педагогічної спадщини А.С. Макаренка або ж певними здобутками освіти розвинених країн світу із відповідною їй корекцією й адаптуванням до умов України. Адже не секрет, що у розвинених країнах Заходу вже давно діє система неперервної освіти впродовж життя. Зокрема, певний інтерес являє досвід освітян США щодо розробки понять соціотехнічної грамотності, моделі ефективної школи, інноваційних підходів до організації професійно-технічного навчання, діяльності професійних організацій американських учнів [4].

З метою підтвердження актуальності й корисності організації профільного навчання слід також послатися на той факт, що у розвинених країнах світу велику популярність отримала схема освіти, яка призводить до “подвійної кваліфікації: закінчена загальна середня плюс базова професійна освіта” [1].

Таким чином, у світі розглянуто сутність, структуру, змістове наповнення й функціональне призначення інформаційно-навчального середовища в узагальненому вигляді та відносно реалізації завдань інформатизації освіти, зокрема навчання інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій у середній школі та впровадження новітніх інформаційних технологій у практику навчання всіх шкільних предметів. Висвітлено ключові аспекти Концепції освітньої галузі “Інформатика. Інформаційні технології”. Проаналізовано проблемні напрямки організації профільного навчання з інформаційно-комунікаційних технологій та показано перспективні шляхи розв’язання означених завдань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алферов С. Ю. Непрерывное образование: опыт развитых стран // Советская педагогика.– 1990. – № 8. – С. 131–136.
2. Биков В.Ю. Теоретико-методологічні засади створення і розвитку сучасних засобів та технологій навчання // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні: 1992–2002: 36. наук. пр. до 10 річчя АПН України / Академія педагогічних наук України.– Ч. 2.– Харків. “ОВС”, 2002. – С.182–199.
3. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник.– К.: Либідь, 1997.–376 с.
4. Емельянов Н.И. Подготовка рабочих кадров в средней школе США // Советская педагогика.– 1991.–№1. – С.134–137.
5. Інформатизація середньої освіти: програмні засоби, технології, досвід, перспективи / І.В. Вовківська, Ю.О. Дорошенко, Л.М. Забродська та ін. / За ред. В.М. Мадзігона та Ю.О. Дорошенка.– К.: Педагогічна думка, 2003.–276 с.
6. Освітні технології: Навч. метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. / За ред. О.М. Пехоти.–К.: А.С.К., 2001.–256 с.
7. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / За ред. Ю.М. Машбиця / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України.–К.: ІЗМН, 1997.– 262 с.
8. Педагогічний словник / За ред. М.Д. Ярмаченка.– К.: Педагогічна думка, 2001.– 516 с.
9. Семенюк Э.И. Информатика: достижения, перспективы, возможности.– М.: Наука, 1988.–176 с.
10. Софронова Н.В. Программно-методические средства в учебном процессе общеобразовательной школы.– М.: ИИО РАО, 1998.– 178 с.

УДК 371.11

Л. М. Калініна

СУТНІСТЬ І СПЕЦИФІКА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

За умови здійснення в нашій країні соціально-політичних перетворень, економічних реформ дії організацій та їх керівників не можуть зводитися до простого реагування на зміни, що відбуваються в усіх соціальних сферах. Сьогодні широко визнаною є необхідність свідомого управління змінами за допомогою науково обґрунтованого механізму передбачення, регулювання, врахування мінливих зовнішніх умов функціонування організацій. Демографічні та етнічні зміни, оновлення парадигми освіти, освітніх технологій, запровадження інформаційно-комп'ютерних технологій, використання можливостей мережі Інтернет, інтеграція в Європейський освітній простір, розробка нових концепцій управління є чинниками, що суттєво впливають на основи діяльності шкіл. Останнім не завжди вдається без особливих труднощів задовольняти різні запити замовників освіти – учнів, батьків, окремих прошарків суспільства, культурно-етнічних груп, громадських організацій і вимоги суспільства; запроваджувати новаційні освітні концепції, нові технології управління, наукові підходи до навчання, виховання й розвитку учнівської молоді, управління школою; виступати гарантом інтелектуального, фізичного, морального, психічного розвитку і саморозвитку особистості. Багато вимог до школи з боку соціуму виникають несподівано, спонтанно і потребують миттєвої реакції суб'єктів управління. Це спонукає останніх самостійно визначати стратегічні дії в рамках школи, які відповідатимуть актуальним запитам споживачів і замовників освіти та застосувати концептуальні положення стратегічного управління в професійній діяльності.

Термін “стратегічне управління” був уведений у науковий обіг на межі 60-х та 70-х рр. ХХ століття на позначення різниці між поточним управлінням на рівні організації і управлінням, здійснюваним на вищому рівні. Необхідність фіксації такого розходження була викликана в першу чергу змінами в діяльності, соціумі. Ідеї стратегічного управління розроблялися такими зарубіжними авторами, як Ван Вейринген (1995), Ansoff (1972), Higgins (1983), Pearce, Robinson (1985), Shendel, Hattel (1972), Stair (1996) [1; 5; 6; 7; 8; 9]. Типи, фактори та